

TEDARİĞİN ÖNEMSENMEYEN ÖNEMİ

Savunma Sektöründen Örnekler

Aytekin Ziylan

Cumhuriyet Bilim Teknik, 15 Mart 2003

Bilim ve teknolojinin önemi Türkiye’de genellikle bilim adamları ve sanayiciler tarafından dile getirilir, savunulur; henüz medyanın, kamuoyunun ve siyasilerimizin gündemine girmemiştir. Ülkemizin bilim teknolojide yetkinliğe ulaştırılması için savunulan reçeteler de genellikle nasıl yapsak da Ar-Ge’ye ayrılan kaynakları artırabilsek şeklindedir. Üniversite – sanayi işbirliğinden de bahsedilir ama bu işbirliğinin olabilmesi için tedarik politikalarının önemi üzerinde durulmaz. Oysa Ar-Ge pahalı bir işlemdir ve geliştirilen teknoloji ürüne dönüştürülüp pazarlanamazsa ekonomik kayıp söz konusudur. Teknoloji ürüne dönüştürülür ve pazarlanırsa kişisel ve şirket olarak ekonomik kazanç, ülke olarak hem ekonomik kazanç hem de sosyal ve ulusal egemenlik alanlarında kazanımlar elde edilir. Dolayısıyla geliştirdiğiniz teknolojiyi üretim haklarıyla birlikte bir başka kişiye, şirkete veya devlete satarsanız, Ar-Ge masraflarını karşılayıp kişisel olarak da bir kazanç elde edebilirsiniz ama, ekonomik, sosyal ve ulusal güvenlik açılarından esas büyük kazancı; satın alan şirket ve ülke elde eder. Kısacası bir teknolojinin ürüne dönüştürülmesi ve satılabilmesi ekonomik, sosyal, ulusal egemenlik açılarından çok önemlidir, dolayısıyla tedarik politikaları çok önemlidir.

Bu nedenle bugünün sanayileşmiş, zengin devletleri ortalama olarak GSMH’nin %15 gibi önemli bir bölümünü oluşturan “kamu alımlarını” ulusal sanayilerini desteklemek amacıyla kullanmışlardır ve kullanılmaktadırlar. Hatta bu uygulamaları küreselleşmenin gereği olan “serbest rekabet” ve “serbest ticaret” kurallarına karşın yapmaktadırlar. Aslında serbest rekabet ve serbest ticaret deyimleri onlar için birer söylem olmaktan da ileri gitmemektedir.

Bu konuda en çarpıcı örnekleri İngiltere ve Almanya’da, hem de savunma sektöründe görmekteyiz. Bilindiği gibi savunma sektörü uluslararası serbest ticaret anlaşmalarının dışında kalır, dolayısıyla her ülke savunma gereksinimlerini istediği yerden almakta hürdür. Böyle olmasına karşın İngiltere 1990 yılların ortalarında, biraz da ulusal savunma sanayiinin gücüne güvenerek, savunma sistem tedariklerinde “best value for money” kuralını uygulayacağını, yani açık ihale yöntemini uygulayarak en iyi sistemi en ucuz olandan alacağını ilan etti. Kabul edilmelidir ki bu yöntem oldukça riskli bir yöntemdir ve uygulama sonucunda İngiliz savunma sanayiinin çökmesi, İngiltere’nin ulusal teknoloji

yeteneğinin erozyona uğraması dahi olasıdır. Oysa böyle bir durum olmamıştır, çünkü söylem “best value for money” olmakla birlikte gerçekte savunma sistem tedariklerinde 80+10+10 formülü uygulanmaktadır. Bunun anlamı savunma tedarik bütçesinin %80’inin İngiliz şirketlerinden yapılan alımlar, %10’unun ABD’den alımlar %10’unun da Avrupa ülkeleriyle yürütülen ortak projeler için harcandığıdır.⁽¹⁻²⁻³⁾

İngiltere’de bir diğer ilginç uygulama da savunma şirketlerinin sahipliği konusunda yaşanmaktadır. Daha 1980’lerin başında bir Fransız şirketinin İngiltere’de savunma sektöründeki bir şirketi satın alması (veya aksi) olası değilken⁽⁴⁾, bugün bazı büyük Fransız şirketleri İngiltere’de bazı İngiliz şirketlerini satın alarak İngiliz Savunma Bakanlığının açtığı ihalelere bu şirketler üzerinden katılmaya başlamıştır. Bu durum sermayesi İngiliz vatandaşlarına ait şirketleri rahatsız etmiş ve yazılı medyada bu uygulamanın İngiltere’nin ulusal teknoloji yeteneğini erozyona uğratacağı vb. şeklinde ağır eleştiriler yapılmaya başlanmıştır.

Bu tartışmalara son noktayı, geçenlerde İngiltere Savunma Bakanı koymuş ve şöyle bir açıklama yapmıştır.⁽⁵⁾

“İngiliz sanayiinde esas olan, şirket sermayelerinin kimlere ait olduğu değil, ekonomik değer nereden yaratıldığı, teknolojinin nereden geliştirildiği, entelektüel sermayenin nereden bulunduğu ve uzmanlık konusu işlerin nereden yaratıldığı ve idame ettirildiğidir.”

“Bu katma değer, milliyetine bakılmaksızın, İngiltere’de yatırım yapan herhangi bir şirket tarafından yaratılmış olabilir.”

Bu uygulamada görüldüğü gibi Avrupa Birliğinin bir üyesi olan İngiltere’de hükümet aslında tamamen ulusal yararları korumaktadır. Birliğe dahil diğer ülke şirketleri sermaye transferi ile satın aldıkları İngiliz şirketlerinin sınıai ve ticari faaliyetlerinden sadece kâr elde edebilmekte, bunun dışındaki teknolojik ve sosyal yararlar İngiltere’de yaşayan İngiliz vatandaşlarına kalmaktadır.

Almanya’da da benzer bir uygulama söz konusudur. Örneğin Almanya’da yasal olarak savunma sistem ihaleleri her firmaya açıktır, milliyeti ne olursa olsun her firma ihalelere katılabilir ama Avrupa Parlamentosu Raporuna göre ihalelerin sadece %15’i açık ihale şeklinde yapılmakta, kalanı çağrılan bir veya iki firma ile pazarlık yoluyla yapılmaktadır ve Almanya’da savunma sistem ihalelerinin ¾’ü ulusal firmalarla sözleşmeye bağlanmaktadır.⁽⁶⁾

İngiltere ve Almanya'daki uygulamalar aklın gereği olan uygulamalardır. Dolayısıyla "Türkiye'de Türk yasalarına göre kurulmuş her şirket Türk şirkettir" diyerek; ekonomik değerin nerede yaratıldığına, teknolojinin nerede geliştirildiğine, entelektüel sermayenin ve uzmanlık konusu işlerin nerede yaratıldığına ve sürdürüldüğüne bakılmaksızın şirketlerin kamu ihalelerine, hele özellikle savunma sistem ihalelerine kabul edilmeleri doğru değildir, zararlıdır ve yapılmamalıdır. Bu konuda İngiltere ve Almanya'nın devlet olarak davranışları küresel ekonomi kurallarının uygulandığı bir dünyada, ayrıca bölgesel bir birlikteliğin de içinde olmalarına karşın, ulus devletlerin nasıl davranmalarını gösteren tipik örneklerdir.

Kaynakça :

- 1 Roger FREEMAN, Minister of State for Defence Procurement, **International Defense & Technology**, November 1994.
- 2 Sir Robert WALMSLEY, Chief of Defense Procurement, UK Ministry of Defense, "Simply To Secure The Best Value For Money", **Military Technology**, MILTECH 6/97, p.21-24.
- 3 Dr. Malcolm McINTOSH, Chief of Defense Procurement, "European Defence Cooperation", **Military Technology**, MILTECH 6/94.
- 4 Francis Tusa , "Who Will Act?" **Armed Forces Journal Int.**, December 1994.
- 5 Defence Secretary, Geoff Hoon, **Defense News**, 21-27 October, 2002.
- 6 European Parliament, **The EC Armaments Industries at a Time of Change**, Political Series 4-1993.